

(1) *Bajai Ősz – Innovatív általános művelődési központok találkozója*, 1998. 8-33. old.

(2) PÓCZE Gábor: *Let's play ÁMK! Avagy: hogyan lesz (nem lesz) nekünk általános művelődési központunk?* Új Pedagógiai Szemle, 1991/1. szám

(3) Az említett passzus így szól: „Kiindulópontunk, hogy a kultúra viszonyrendszer, amely az ember és az általa teremtett objektívációk (a tárgyi, szellemi, erkölcsi világ) kapcsolatait írja le. A rendelet ezt a viszonyrendszert Csepel szociokulturális, infrastrukturális, környezetkulturális állapotából kiindulva tartja értelmezhetőnek, s ennek jegyében fogalmaz meg

olyan garanciákat, amelyek ezek fejlesztését szolgálják. Jelen rendelet szövegezésében a fenti elvek alapján kultúra alatt azt a kapcsolatrendszert értjük, amely elsősorban a művészeteket az ismeretek befo-

gadási, elsajátítási módjait, a mindennapi életmód, az életminőség, a társadalmi magatartás megnyilvánulási formáit érinti. (A felsorolás nem jelent fontossági sorrendet!) Így közművelődési tevékenységek alatt értjük azt a kultúraátadó, illetve kultúraelsajátító viszonyt, amely elősegíti, hogy a művészeti befogadás és alkotás, a művelődési értékkepző folyamatokban (technikai-termelési, tudományos, művészeti, erkölcsi, vallási stb.) való részvétel, az emberek mindennapi beállítódása, viszonya a kultúrához oly módon erősödjön, hogy általa a benne résztvevő szociális felelősséggel rendelkező, teljes értékű emberi lényé válhasson.”

(4) A helyi művelődési rendelet tervezetében az alábbi szöveg szerepelt: „A közművelődési intézmények és az ÁMK közművelődés-könyvtár intézményegysége nem kötelezhetőek éves költségvetésük 30

Európai biztonságpolitika tanárszemmel

Melyek az Atlanti Szövetség 1997 utáni kihívásokkal teli szakaszának jellemzői? Milyen az élet egy katonai főhadiszálláson? Mit várhat el az atlanti közönség fegyveres fenyegetés esetén a Szövetségtől? Efféle kérdésekre kapott választ az a tanári delegáció, mely a múlt esztendő végén meghívást kapott a brüsszeli NATO-központra.

A NATO magyar nagykövetségének meghívására a középiskolai oktatásban és a tanárképzésben résztvevő tanárok delegációja utazott Belgiumba. A meghívás célja az volt, hogy a résztvevők személyes tapasztalataik és élményeik alapján tájékoztathassák a tanulóifjúságot a NATO működéséről és a szervezet fejlesztési elképzeléseiről. A brüsszeli központban és a Mons-i főhadiszálláson tett látogatás során megismerkedhettek az Atlanti Szövetség stratégiájával, alapvető célkitűzéseivel, a koszovói háború utáni békefenntartás feladatával. Az Iskolakultúra 1998. 4. számának több tanulmánya foglalkozott a madridi csúcstalálkozó kapcsán a NATO történetével, szervezeti felépítésével. Jelen sorok írója mint a küldöttség tagja arra vállalkozik, hogy a legfontosabb előadások tartalmáról tájékoztassa az olvasót és egyben beszámoljon az elmúlt időszak főbb politikai és kato-

nai történéseiről. A NATO emblémáját formázó szobor a mögötte álló épülettel és a tagországok zászlóival a közelmúlt politikai eseményei kapcsán minden televízió néző előtt ismert környezet. A szigorú biztonsági előírások után – belépőkártya, mágneskapu stb. – a delegáció előtt is megnyílt a központ, egyben a magyar misszió székhelye is. Itt tartottak előadásokat a küldöttségnek s itt került sor a nagykövetség munkatársaival történő találkozóra.

A szövetség történetéről, alapvető feladatairól, szervezeti felépítéséről, a katonai és a politikai döntések egymást erősítő szerepéről szólt bevezető előadásában a NATO politikai összekötője. Az Atlanti Szövetség alapvető célkitűzése megalapításakor (1949-ben) a tagországok biztonságának megteremtése volt. A kelet-nyugati politikai szembenállás ezt követően negyven évig tartott. A hidegháborús idő-

szakban uralkodó feszült viszonyt mindkét oldal a fegyveres erők méretének erősítésére használta, ebben látta az erőegyensúly egyetlen garanciáját. A berlini fal leomlása után (1989) a megváltozott európai politikai környezethez a NATO is alkalmazkodott. A partnerség új formáit kellett kialakítania, hogy a békét és biztonságot egész Európára kiterjessze. A szervezet mai formájának létrehozása tehát 1991-ben kezdődött. A hangsúlyt az együttműködésre helyezték, és a Római Nyilatkozat életre hívta a kelet-közép-európai partnerek és a szövetség közötti kapcsolatok fejlesztését politikai, védelmi és katonai téren egyaránt. Kiemelt szerepet szánt e nyilatkozat a válságkezelésnek és a békefenntartásban betöltött szerepnek. Ez utóbbi kérdéskör a volt Jugoszlávia területén kirobbant válságok miatt a figyelem középpontjába került. 1994-ben egy új kezdeményezés, a „Partnerség a békéért” próbálta az euro-atlanti térség stabilitását erősíteni. A Békepartnerség azóta a biztonság alapvető komponensévé fejlődött (a későbbiekben részletesen kitérek a program célkitűzéseire és eredményeire). 1997-ben a madridi csúcsmegnyitotta az utat az Atlanti Szövetség fejlődésének új, kihívásokkal teli szakaszába. A belső és külső átalakulás iránti elkötelezettség jeleként értékelhetők a következők:

- a csatlakozási tárgyalások kezdete a későbbi új tagokkal, például Magyarországgal;
- a békepartnerség programjának szélesítése;
- új fejezet Oroszország és a NATO viszonyában (amely azóta sajnálatos módon újra megromlott).

A washingtoni csúcstalálkozón 1999. tavaszán az ötvenéves szervezet vezetői egy sor kulcsfontosságú döntést hoztak. Meghatározták a következő évek irányát, azt az új stratégiai koncepciót, amelyben a hangsúly a dialógus erősítésén, az együttműködésen, a békefenntartáson van. A NATO alapításának 50. évfordulójáról megemlékező csúcstalálkozóra az elmúlt évtizedek legsúlyosabb európai válsághelyzetében került sor. A Szövetség hatá-

rozott jelzést küldött a belgrádi rezsimnek arra vonatkozóan, hogy megvédi az atlanti közösség alapértékeit: a szabadságot, a demokráciát, az emberi jogok tiszteletben tartását és a jogállamiságot.

Az új stratégia jegyében a NATO ma már inkább politikai szervezetnek tekinthető, amely támogatja a béke és biztonság megteremtése érdekében az Európai Uniót (EU) és együttműködik vele.

Az új NATO célkitűzéseihez tartozik a mediterrán régió országaival életre hívott párbeszéd erősítése. A földközi-tengeri dimenzió az európai biztonsági építmény egyik fontos komponense. A Szövetség 1994-ben a térség hat országával – Egyiptom, Izrael, Jordánia, Mauritánia, Marokkó és Tunézia – párbeszédet kezdeményezett. Ennek célja a régió biztonságának és stabilitásának a növelése, a résztvevő országok együttműködési lehetőségeinek bővítése – például a tudomány és a polgári védelem tervezése, valamint a biztonsági képzés területén.

A Partnerség a békéért (Pfp) kezdeményezés új dimenzióiról szolt az Euroatlanti Partnerségi Tanács (EAPC) munkatársa. A békepartnerség célja a stabilitás és a biztonság fokozása Európában, a bizalom erősítése a NATO és a programban résztvevő felek között. A felhívást 27 ország (nem tagállamok) fogadta el. A partnerségben a védelemmel kapcsolatos együttműködésen van a hangsúly, mert ez elősegíti a katonai és politikai kapcsolatok elmélyítését. Ennek szellemében különböző témákban nyílik lehetőség az együttgondolkodásra. Így:

- a védelmi erők demokratikus ellenőrzésében,
- olyan képesség és készség fenntartásában, amellyel hozzájárulhatnak az ENSZ vagy az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) misszió keretében végrehajtott műveleteihez,
- a NATO-erőkkel közös katonai együttműködésben, például Koszovóban.

A partnerségi program keretében az Oroszországgal és Ukrajnával kialakult különleges kapcsolat előmozdította az Észak-Atlanti Szövetség és ezen országok

közeledését. Napjainkra a NATO egyik kulcsfontosságú kezdeményezése a PfP bővítése, az együttműködési területek skálájának szélesítése például légvédelem, polgári veszélyhelyzeti tervezés, válságkezelés vagy katonai infrastruktúra-fejlesztés vonatkozásában.

Az új európai biztonságpolitikáról szóló előadó szerint a Szövetség arra törekszik, hogy fokozza a biztonsági ügyekkel kapcsolatos európai részvétel Európá és Észak-Amerika megerősített kooperációja keretében. A NATO és más szervezetek, mint az EU és a Nyugat-európai Unió (WEU) mind szorosabb kapcsolatot alakítanak ki a rendszeres találkozókkal, konzultációk révén azért, hogy hatékonyabbá tegyék az együttműködést. A Szövetség alapot ad és felajánl forrásokat az EU-nak a biztonság megteremtéséhez és fenntartásához. A NATO bővítésével is hozzájárul az európai stabilitáshoz, tagjainak kritériumokat szab (pl. a kisebbségi kérdés rendezése az adott országban). A biztonsági és védelmi identitás jegyében az Európai Unió szerepének erősítése, a különböző európai integrációs szervezetek tekintélynövelése lehet e szövetség fontos célkitűzése. Így civil módszerekkel sikerül megakadályozni a válságok kirobbanását, és a különböző szervezetek együttműködése teremtheti meg a bizalom, a biztonság alapját.

A NATO válságkezelési technikájáról szólva előkerült Bosznia és természetesen Koszovó kérdése is. Ez a két terület az, amellyel az egyik legfontosabb kihívásként szembenézett a Szövetség az elmúlt évek során. Biztosítani kellett a szükséges katonai erőket a boszniai békefenntartáshoz, számos nem NATO-tagállammal együtt (például Oroszország) képviseltette magát az IFOR és az SFOR erőiben. A koszovói válság megoldásában alapvető szerepet vállalt a szervezet, jelenleg a KFOR alakulatok mint rendfenntartó erők vesznek részt a térség stabilizálásában. Sajnálatos, hogy friss NATO-tagságunk révén és földrajzi helyzetünknel fogva is a rendkívül izgalmas témát, mármint a koszovói válságot az előadók megpróbálták megkerülni,

csak a tények ismertetésére hagyatkoztak.

A magyar misszió munkatársainak és a nagykövetségnek a bemutatkozása, az elmúlt hónapok kemény munkájának felvázolása közelebb hozta hozzánk a háborúban érintett országunk képviselőit diplomáciai tevékenységét.

Meghívásunk egyik legérdekesebb programja a NATO főhadiszállás megtekintése volt. A Mons közeli állomáshely az Európai Szövetséges Fegyveres Erők Főparancsnokságának központja. A szövetség alapító dokumentuma értelmében minden nemzetnek, amely a NATO katonai szervezetének tagja akar lenni, fegyveres erővel kell hozzájárulnia a Szövetséghez. Ezek az erők együttesen alkotják az Atlanti Szövetség integrált katonai struktúráját. A főhadiszálláson őrzik a fegyverzetarzenál egy részét, és a parancsnokság feladata a Norvégjától Dél-Európáig terjedő terület oltalmazása, biztonságának megóvása is. A főparancsnokságon levő katonai erők tisztjei családtagjaikkal a békeidőre érvényes hétköznapijaikat élik. A Mons központjától néhány kilométerre levő miniváros minden szempontból kényelmet nyújt az ide akkreditált katonatisztek és családtagjaik számára. Lehetőség van többek között a hatalmas sportcentrumban az erőnlét javítására, a nemzetek közötti sportrendezvények megszervezésére, míg a kulturális központban színházi előadások, mozifilmek megtekintésére. A kapcsolattartás egyik érdekes civil formájára utalt az az amerikai tiszt, aki a magyar katonai erők egyik vezetőjével gyermekeik iskolai rendezvényein találkozik rendszeresen és eszmét cserél a világ dolgairól.

Beszámolóm végén annak a kívánságnak szeretnék hangot adni, hogy a biztonsági problémák kezelésének e széles, átfogó kerete, amely az utóbbi években kialakult, s mely Európa egészét szolgálja, az új évezredben járjon hozzá, hogy az euro-atlanti térség népei a gazdaság fejlesztésére és a tudományos, valamint a kulturális együttműködésre fordíthassák figyelmüket.

Császár Zsuzsa